

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет гуманітарно-педагогічний
19 червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ»**

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика та інформація»

Спеціальність: С4 «Психологія»

Освітня програма: «Психологія» (ОС «Бакалавр»)

Факультет гуманітарно-педагогічний

Розробник: доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент
Валентина ТЕСЛЮК

**Опис навчальної дисципліни
«Психологія девіантної поведінки»**

Навчальна дисципліна спрямована на вивчення психологічних закономірностей та причин відхилень у поведінці індивіда, що не відповідають соціальним нормам. Студенти ознайомлюються з типологією девіантної поведінки, особливостями її проявів, а також чинниками соціального, психологічного й біологічного впливу. Курс включає аналіз механізмів виникнення девіацій, їхнього впливу на особистість і суспільство, а також методів психологічної діагностики і корекції. Особлива увага приділяється профілактиці девіантної поведінки та формуванню адаптивних соціальних навичок.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	«Бакалавр»	
Спеціальність	С4 «Психологія»	
Освітня програма	«Психологія»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	- (назва)	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	5
Семестр	8	10
Лекційні заняття	20 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	20 год.	8 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	80 год.	102 год.
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	2 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета – забезпечення особистісної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності з людьми, які мають схильність до девіантної поведінки або її прояви, а також ознайомлення студентів із основними проблемами, змістом, видами, психологічними чинниками та особливостями організації діагностики, профілактики і корекції девіантної поведінки.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчальної дисципліни: вступ до спеціальності; історія психології; загальна психологія; вікова психологія; педагогічна психологія; соціальна психологія; експериментальна психологія та основи науково-психологічних досліджень; математичні методи в психології; психодіагностика; психологія спілкування; патопсихологія; клінічна психологія; гендерна психологія; психокорекція; психологія особистості; основи

психологічного консультування; реабілітаційна психологія; психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях; основи психотерапії; етика та психологія сімейного життя.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК): ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК9 Здатність працювати в команді. ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні компетентності (СК): СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики. СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання: ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища в нормі та патології, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ, можливості їх коригування у контексті професійних завдань. ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. іноземних та з використанням інформаційнокомунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань. ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника. ПРН 11. Складати та реалізовувати план діагностичного, корекційного, реабілітаційного, консультативного та психотерапевтичного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій. ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності. ПРН 14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості. ПРН 15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності. ПРН 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма								Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Модуль 1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ														

Тема 1. Предмет вивчення девіантної поведінки. Класифікація видів девіантної поведінки	1	12	2	2			8		2				10
Тема 2. Детермінанти девіантної поведінки особистості	2	12	2	2			8		2				10
Тема 3. Вікові та гендерні аспекти девіантної поведінки особистості	3	12	2	2			8		2				10
Разом за змістовим модулем 1	3	36	6	6			24		2				30
Модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ													
Тема 1. Адиктивна поведінка особистості. Алкогольна адикція	4	12	2	2			8		2				10
Тема 2. Нехімічні адикції. Харчові адикції	5	12	2	2			8		2				10
Тема 3. Суїцидальна поведінка	6	12	2	2			8		2				10
Тема 4. Агресивна поведінка. Девіантна поведінка у соматично хворих	7	12	2	2			8		2				10
Разом за змістовим модулем 2	4	48	8	8			32		4				40
Модуль 3. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ													
Тема 1. Психологічна діагностика особистості девіаціями поведінки	3	8	12	2	2			8		2			10
Тема 2. Профілактика девіантної	2.	9	12	2	2			8		2			10

поведінки особистості													
Тема 3. Психологічна корекція девіантної поведінки	10	12	2	2			8						12
Разом за змістовим модулем 3	3	36	6	6			24		4				32
Усього годин	10	120	20	20			80		10	8			102

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет вивчення девіантної поведінки. Класифікація видів девіантної поведінки	2
2.	Детермінанти девіантної поведінки особистості	2
3.	Вікові та гендерні аспекти девіантної	2
4.	Адиктивна поведінка особистості. Алкогольна адикція	2
5.	Нехімічні адикції. Харчові адикції	2
6.	Суїцидальна поведінка	2
7.	Агресивна поведінка. Девіантна поведінка у соматично хворих	2
8.	Психологічна діагностика особистості з девіаціями поведінки	2
9.	Профілактика девіантної поведінки особистості	2
10.	Психологічна корекція девіантної поведінки	2

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет вивчення девіантної поведінки. Класифікація видів девіантної поведінки	2
2.	Детермінанти девіантної поведінки особистості	2
3.	Вікові та гендерні аспекти девіантної	2
4.	Адиктивна поведінка особистості. Алкогольна адикція	2
5.	Нехімічні адикції. Харчові адикції	2
6.	Суїцидальна поведінка	2
7.	Агресивна поведінка. Девіантна поведінка у соматично хворих	2
8.	Психологічна діагностика особистості з девіаціями поведінки	2
9.	Профілактика девіантної поведінки особистості	2
10.	Психологічна корекція девіантної поведінки	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до психології девіантної поведінки	24
2.	Психологічна характеристика основних видів девіантної поведінки особистості	32
3.	Психологічна допомога особистості з девіантною поведінкою	24

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:
(*вибрати необхідне чи доповнити*)

- усне та письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист практичних робіт.

7. Методи навчання (вибрати необхідне чи доповнити):

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод проєктного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ		
Практична робота 1.	визначати об'єкт, предмет і завдання психології девіантної поведінки, розрізняти та класифікувати основні види девіантної поведінки, а також аналізувати їх психологічні особливості та прояви в різних соціальних умовах	16
Практична робота 2.	аналізувати основні біологічні, психологічні та соціальні чинники, що зумовлюють девіантну поведінку, виявляти взаємозв'язки між особистісними рисами та формами девіації, а також застосовувати набуті знання для оцінки ризику девіантної поведінки в конкретних випадках	16
Практична робота 3.	визначати особливості проявів девіантної поведінки на різних вікових етапах, аналізувати вплив гендерних чинників на форми та мотивацію девіацій, а також враховувати вікові та гендерні відмінності під час профілактики та корекції девіантної поведінки	18
Самостійна робота 1.	характеризувати предмет, об'єкт, завдання та методи психології девіантної поведінки, розрізняти основні поняття та підходи до вивчення девіацій, а також формувати уявлення про міждисциплінарний характер цієї галузі знань	20
Модульна контрольна робота 1.	демонструвати знання теоретичних основ дисципліни, зокрема розуміння предмета, об'єкта, завдань і методів психології девіантної поведінки, а також здатність аналізувати основні поняття, підходи та класифікації девіацій у контексті психологічного вивчення	30
Всього за модулем 1		100

Модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ		
Практична робота 1.	визначати особливості адиктивної поведінки, розпізнавати психологічні механізми формування алкогольної залежності, аналізувати фактори ризику та наслідки алкогольної адикції, а також обґрунтовувати підходи до її профілактики та психологічної корекції	12
Практична робота 2.	розрізняти види нехімічних залежностей, зокрема харчові адикції, аналізувати їхні психологічні причини та механізми формування, оцінювати вплив таких залежностей на психоемоційний стан особистості, а також визначати напрями психологічної допомоги та профілактики	12
Практична робота 3.	визначати основні форми та ознаки суїцидальної поведінки, аналізувати психологічні причини і фактори ризику суїцидів, розпізнавати тривожні сигнали в поведінці осіб із суїцидальними намірами, а також обґрунтовувати підходи до профілактики та надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях	13
Практична робота 4.	класифікувати форми агресивної поведінки, аналізувати її психологічні причини та наслідки, визначати особливості прояву девіантної поведінки у соматично хворих осіб, а також розробляти рекомендації щодо психологічної підтримки та профілактики девіацій у даних категорій	13
Самостійна робота 2.	характеризувати основні види девіантної поведінки, проаналізувати їх психологічні особливості, мотиваційні чинники та соціальні наслідки, а також узагальнювати знання для розуміння проявів девіацій у різних вікових і соціальних групах	20
Модульна контрольна робота 2.	демонструвати глибоке розуміння класифікації та психологічних особливостей різних форм девіантної поведінки, аналізувати мотиваційні та соціальні чинники їх виникнення, а також критично оцінювати вплив девіацій на розвиток особистості та соціальне середовище	30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ		
Практична робота 1.	застосовувати основні методи психологічної діагностики для виявлення та оцінки девіантних форм поведінки, аналізувати індивідуальні особливості осіб із девіаціями та формувати рекомендації для подальшої корекційної роботи	16
Практична робота 2.	аналізувати основні підходи та методи профілактики девіацій, розробляти ефективні стратегії запобігання девіантній поведінці, а також оцінювати роль психологічної підтримки в формуванні соціально прийнятної поведінки	16
Практична робота 3.	застосовувати основні методи та техніки психологічної корекції, розробляти індивідуальні програми втручання для осіб із девіантною поведінкою, а також оцінювати	18

	ефективність корекційних заходів у різних соціальних контекстах	
Самостійна робота 3.	визначати основні принципи та методи надання психологічної підтримки особам із девіантною поведінкою, аналізувати особливості їхнього психологічного стану, а також розробляти рекомендації для ефективної корекції та реабілітації	20
Модульна контрольна робота 3.	демонструвати знання основних методів психологічної підтримки та корекції, аналізувати індивідуальні особливості осіб із девіантною поведінкою	30
Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	$(M1 + M2 + M3) / 3 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проект/робота (за наявності)		-

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамен/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки особистості» (на навчальному порталі НУБіП України elearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3650>).

- навчальний посібник: Теслок В.М., Савицька І.М., Буцик І.М. Психологія девіантної поведінки особистості: навч. посіб. Видавництво: Ліра-К, 2024. 520 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Апетик Н. М. та ін. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. Чернівці: Рута, 2000. 41 с.

2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій. Київ: МАУП, 2006. 88 с.

3. Вітюк Н. Р. Психологія конфлікту в таблицях і схемах: навч. посіб. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2014. 172 с.
4. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
5. Гошовська Д.Т. Психологія девіантної поведінки: метод. рекомендації до практичних занять. Луцьк. 2013. 68 с.
6. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: навч.-метод. посіб. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 220 с.
7. Гошовський Я.О. Психологія девіантної поведінки: навч.-метод. посіб. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2010. 286 с.
8. Гошовський Я.О. Психологія депривації: навчально-метод. посіб. Луцьк, 2013. 275 с.
9. Максимова Н. Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: навч. посіб. Київ: Либідь, 2006. 328 с.
10. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: навч. посіб. Київ: ВПУ «Київський ун-т», 2002. 308 с.
11. Козубовська І. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. Ужгород: Патент, 1998. 195 с.
12. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ельга, Ніка – Центр, 2012. 400 с.
13. Підласий І. П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів: експериментальні матеріали. Черкаси: ЧДГУ, 2002. 44 с.
14. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. 3-тє вид., випр. Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. 352 с.
15. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.
16. Теслюк В.М., Савицька І.М., Буцик І.М. Психологія девіантної поведінки особистості: навч. посіб. Видавництво: Ліра-К. 520 с.
17. Христюк О.Л. Психологія девіантної поведінки: навч.-метод. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 192 с.
18. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій. Київ: МАУП, 2006. 88 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/nw48.pdf> (дата звернення 12.05.2025).
19. Л. М. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. Київ, 2016. 188 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12327/Volnova_profilactika%20deviant.1%20chast.Teoriya.PDF?sequence=1 (дата звернення 12.05.2025).
20. Христюк О.Л. Психологія девіантної поведінки: навч.-метод. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/380/1/%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BA%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8.pdf> (дата звернення 11.05.2026).
21. Bartol C. R., Bartol A. M. Juvenile Delinquency and Antisocial Behavior: A Developmental Perspective. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ : Pearson Prentice Hall, 2009. 413 p.
22. Brown S., Olver M. E., Babchishin K. M., Forth A. E. Psychology of Criminal Behaviour: A Canadian Perspective. 3rd ed. Toronto : Pearson Canada, 2023. 433 p